

Гуманітарна політика України: ідентифікація складових, об'єктів, суб'єктів та пріоритетів

Рівень цивілізованості суспільства визначається цінністю та значущістю окремої людини як особистості, а це, в свою чергу, прослідковується у контексті визначення ступеня задоволеності прав людини та відповідністю цих прав загальносвітовим усталеним нормам. З метою визначення та оцінки стану гуманітарної сфери як однієї із складових життєдіяльності сучасної особистості та одного із найважливіших об'єктів державного управління розвинених країн, досліджено гуманітарну політику України у частині ідентифікації складових, об'єктів, суб'єктів та пріоритетів. До складових гуманітарної політики віднесено: мовну політику, освітню політику, науково-технічну та інноваційну політику, культурну політику, політику у сфері духовного розвитку, політику у сфері релігій та державно-конфесійних відносин, етнічнонаціональну політику, інформаційну політику, політику у сфері охорони здоров'я, політику у сфері фізичної культури та спорту, а також молодіжну політику. Ідентифікацію зазначених складових гуманітарної політики здійснено на основі визначення основних категорій та гуманітарній сфері, що наведені у довідковій літературі з державного управління та подальшого їх співвідношення і узгодження задля розвитку теоретико-методологічних засад державного управління у гуманітарній сфері. Впровадження окремих положень трендових у світі концепцій «New Public Management» та «Good Governance» у практичну діяльність суб'єктів державного управління, зокрема щодо підзвітності та підвищення прозорості їх діяльності, дозволило, на основі моніторингу результатів їх діяльності, визначити пріоритетні напрями та об'єкти гуманітарної політики в розрізі ідентифікованих її складових та встановити їх формалізацію з позицій запиту суспільства щодо європейської інтеграції.

Ключові слова: гуманітарна політика; державне управління у гуманітарній сфері; гуманітарний розвиток; гуманітарна безпека; гуманітарна криза.

Актуальність теми. Рівень розвитку сучасних держав, в першу чергу, залежить від рівня розвитку людського капіталу суспільства, а також швидкості реакції відповідної групи соціуму на використання можливостей, що є продуктом постійних глобальних, регіональних, локальних змін. Світові тенденції підтверджують, що на сьогодні, основою парадигми державного управління є людина. Це, в свою чергу, обумовлює перед урядами країн завдання щодо побудови та забезпечення сприятливого середовища, необхідного для розвитку та самореалізації громадян, захисту їх прав та свобод.

Спрямованість державного управління на соціальний розвиток в цілому, а також на формування умов для розкриття людського потенціалу, забезпечення гідного рівня життя та реалізацію можливостей кожного члена суспільства, обумовлює необхідність розробки та впровадження державної політики у відповідних сферах гуманітарного розвитку. Особливої актуальності, питання гуманітарного розвитку, набуває у колишніх країнах Радянського Союзу, що не встигли сформувані та/або забезпечити існування реальної системи демократичних цінностей на належному рівні, де фундаментом є відповідальність, свобода, справедливість, рівність, солідарність та гідність. Зокрема, це стосується України, яка після Революції Гідності та підписання Угоди про Асоціацію з Європейським Союзом, перебуває у процесі активного відновлення свого європейського обличчя.

Враховуючи це, в Україні відбувається процес змін, що полягає у формуванні та реалізації державної політики відповідно до загальноєвропейських вимог з метою забезпечення повноправного входження до кола європейських цивілізованих країн, з якими Україну об'єднують спільні цінності, європейська ідентичність, історія, географія та культура. Основна мета гуманітарного розвитку держави – це удосконалення суспільства в цілому, та забезпечення розкриття потенціалу кожного із його членів шляхом впровадження відповідних державно-управлінських дій. На сьогодні, важливою умовою для підвищення ефективності державного управління є використання міждисциплінарного підходу до вирішення проблем та впровадження концепцій [6,7], спрямованих на поліпшення стану у різних суспільно-важливих середовищах. Аналогічні вимоги формуються і системою державного управління у гуманітарній сфері як сукупності суспільно значущих напрямів діяльності держави.

Зазначене обумовлює необхідність вивчення вітчизняного стану розвитку гуманітарної сфери з метою формування векторів державної гуманітарної політики у відповідності до загальносвітових тенденцій та суспільних потреб, а також в умовах запиту на пошук ефективних механізмів та шляхів підвищення якості державного управління в гуманітарній сфері.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, на які спирається автор. Різноманітні аспекти проблем розвитку гуманітарної сфери піднімали у своїх працях В. Бульба, С. Овчаренко, П. Петровський, В. Скуратівський, В. Трощинський, С. Чукут, В. Дзоз, С. Здіорук, І. Черничко, О. Степанко, А. Меляков. З позицій забезпечення національної безпеки, гуманітарну політику досліджували В. Пироженко, Д. Сладкий, С. Гнатюк, М. Степико, В. Горбулін, О. Литвиненко, А. Качинський, Г. Новицький, С. Кісельов, М. Розумний, Б. Парахонський, Г. Ситник, М. Ожеван, Ю. Опалько та ін.

Метою статті є ідентифікація складових гуманітарної політики, визначення об'єктів та суб'єктів її формування та реалізації, а також встановлення пріоритетів державної політики в гуманітарній сфері в умовах здійснення системних реформ.

Викладення основного матеріалу. Дослідження сучасного стану гуманітарного розвитку України, визначення світових трендів у даній сфері як основи формування актуальної, вимогам часу та потребам суспільства, державної політики, насамперед, потребує уточнення понятійно-категоріального апарату.

Уточнення понятійно-категоріального апарату у сфері дослідження полягатиме у розмежуванні категорій з метою наступної ідентифікації складових політики та визначення проблем, що потребують державно-управлінського вирішення.

Понятійно-категоріальний апарат в цілому, та однозначність трактування термінів зокрема, відіграють важливу роль в процесі наукового дослідження, адже це сприяє підвищенню якості результатів наукового пізнання. Це є важливим, з огляду на складність системи державного управління порівняно з іншими управлінськими системами.

На думку, Ю. Сурміна [8] «термінологічний апарат державного управління перебуває в процесі становлення», та як аргументує дослідник: «термінологічний апарат будь-якої сфери діяльності у своєму розвитку звичайно проходить три етапи: виникнення основних базових термінів; формування всього комплексу термінів і систематизації термінів у деякий цілісний і несуперечливий термінологічний ансамбль, тобто створення термінологічної системи. Через «молодість» державного управління як галузі наукових досліджень термінологічний розвиток, імовірно за все, перебуває на другому етапі. Ознакою цього є поява різного роду словників і енциклопедій, що з більшим або меншим ступенем адекватності представляють понятійний простір державного управління. Користь від них безумовна, оскільки відбувається не тільки введення понять у сферу уваги наукового співтовариства, але і їх уточнення і наступна інституціоналізація, перетворення в деяку норму, національний стандарт».

В Енциклопедичному словнику з державного управління [1, с.127] та в Енциклопедії державного управління [2] наведено визначення наступних категорій: «гуманітарна політика», «гуманітарна криза (катастрофа)», «гуманітарна парадигма», «безпека гуманітарна», «державне управління гуманітарною безпекою».

Таблиця 1

*Визначення основних понять у гуманітарній сфері,
що наведено у довідковій літературі з державного управління*

<i>Поняття</i>	<i>Підхід до визначення сутності</i>
<i>1</i>	<i>2</i>
Гуманітарна політика	система цілеспрямованої, регулюючої, організуючої, координуючої діяльності суб'єктів, спрямована на забезпечення оптимального функціонування та розвитку гуманітарної сфери життєдіяльності суспільства, соціального, духовного життя, соціальних та духовних відносин [1, с.127] система принципів, цілей, механізмів, послідовних заходів, що мають на меті створення умов для соціально-гуманітарного розвитку суспільства, соціальної, інтелектуально-духовної безпеки людини й суспільства, реалізацію її соціальних, духовних потреб, формування і збагачення творчого потенціалу особи, всебічну самореалізацію її сутнісних сил, соціодинаміку освіти, науки, культури тощо [1, с.127] система діяльності, що має на меті всебічне сприяння створенню, розвитку та збереженню духовних (як загальнолюдських, загальноцивілізаційних, так і національних) цінностей [1, с.127] сукупність різноманітних заходів, дій, форм діяльності спрямованих на «олюднення» суспільного буття, створення умов для самореалізації соціального, духовного потенціалу людини, особистості [3, с.103] це система цілеспрямованої діяльності суб'єктів, що має за мету духовний розвиток суспільства – освіти, науки, культури, релігійного життя тощо, задоволення духовних потреб людини [3, с.103]
<u>Гуманітарна криза (катастрофа)</u>	порушення усталеного життя великої групи людей (верстви, громади чи навіть нації), коли різко обмежується нормальне забезпечення їх продовольством, житлом, одягом, скорочується санітарне обслуговування тощо. Може виникнути в результаті соціальних заворушень, воєнних дій, стихійного лиха, техногенної катастрофи, внаслідок чого великі маси людей живуть змушені лишати місця постійного проживання, руйнується інфраструктура життєзабезпечення, загострюється проблема дотримання порядку, суспільної безпеки й управління [1, с.127]
Гуманітарна парадигма	система цілеспрямованої, регулюючої, організуючої, координуючої діяльності суб'єктів, яка спрямована на забезпечення оптимального функціонування та розвитку гуманітарної сфери життєдіяльності населення, його соціального і духовного життя та взаємовідносин. Природна

	властивість людей нести іншим користь виявляється за двох умов: 1) цьому не будуть перешкоджати та 2) штучно не позбавлятимуть можливості робити все відповідно до розуму й честі [4,с.123]
<u>Державне управління гуманітарною безпекою</u>	це здійснюваний органами державної влади безпосередній вплив на процеси гуманітарного розвитку, комплекс засобів, скоординованих дій і заходів з боку держави, що здійснюються з метою розробки та реалізації стратегії гуманітарної безпеки та цілеспрямованих рішень щодо захисту життєво важливих інтересів соціуму від внутрішніх і зовнішніх загроз [3, с.168]
<u>Безпека гуманітарна</u>	захищеність цілей, ідеалів, цінностей і традицій, способу життя і культури людини, соціальних груп, суспільства в цілому, за якої забезпечується їх нормальна життєдіяльність, стійке функціонування, зокрема дотримання прав, свобод незалежно від раси і статі, етнічної належності, мови і релігії [4, с.47].

Досить часто терміни, які визначені різними авторами, суперечать один одному, що призводить до зниження ефективності державного управління в цілому, та особливо державно-управлінських комунікацій та навчання, зокрема.

Вивчення зазначених понять дозволяє здійснити спробу їх узгодження з позицій системи державного управління. Задля забезпечення процесу творення достовірних понять, в умовах пришвидшення розвитку науково-технічного прогресу та появи нових явищ, необхідним є розмежування основних категорій, де базовою основою виступає ємність та раціональність існуючого понятійно-категоріального апарату та взаємоузгодження нових категорій із усталеними.

Співвідношення основних категорій у системі державного управління гуманітарною сферою наведено на рисунку 1.

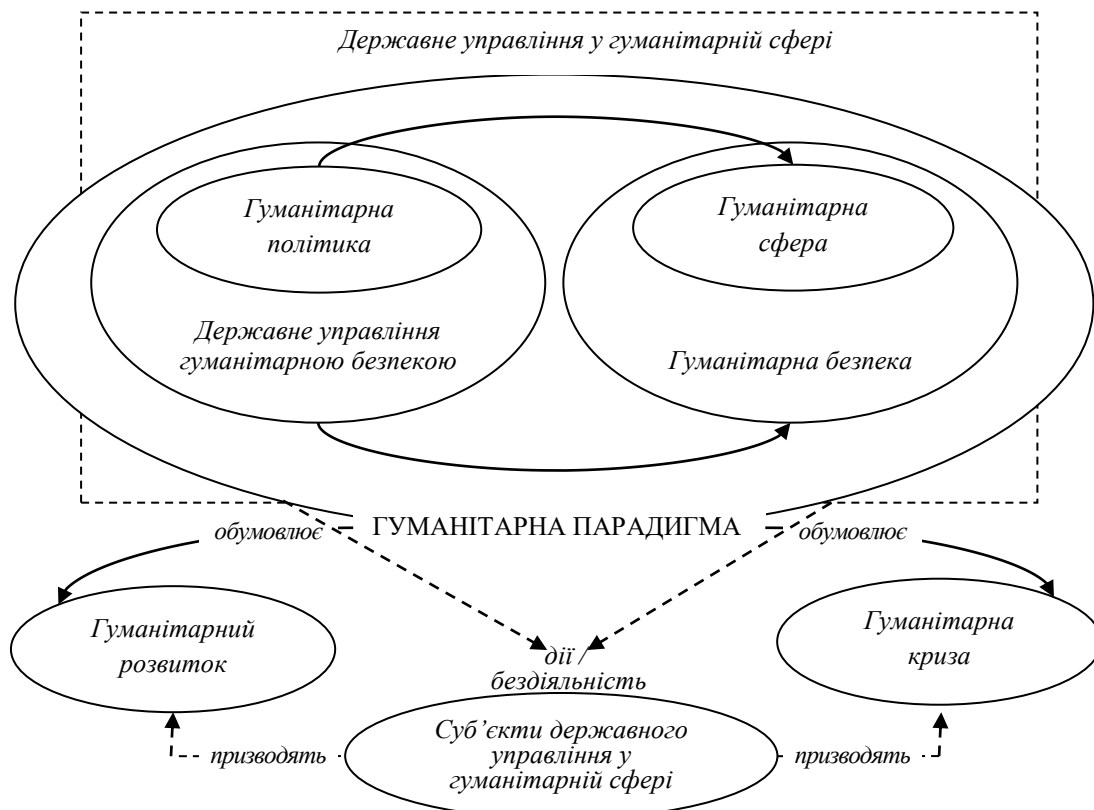

Рис. 1. Співвідношення основних категорій у системі державного управління гуманітарною сферою

На рисунку 1 здійснено спробу узгодження основних категорій у системі державного управління гуманітарною безпекою. Зокрема, державне управління гуманітарною безпекою є поняттям ширшим ніж гуманітарна політика, об'єктом якої, у свою чергу, є гуманітарна сфера. Натомість, об'єктом державного управління гуманітарною безпекою є гуманітарна безпека, що включає в себе і гуманітарну сферу. Зазначені поняття, з одного боку, чинять вплив на формування гуманітарної парадигми, а з іншого боку, гуманітарна парадигма визначає їх зміст та тенденції розвитку у конкретному часовому проміжку, що в свою чергу, призводить до розвитку або деградації у гуманітарній сфері. Тобто поняття гуманітарна парадигма перебуває у постійному взаємозв'язку із процесом державного управління у гуманітарній

сфері. Дії та /або бездіяльність суб'єктів державного управління у гуманітарній сфері впливають на її стан, що призводить до гуманітарного розвитку або гуманітарної кризи.

Згідно ст.10 Закону України «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики» [5] визначено засади внутрішньої політики в гуманітарній сфері, тобто основні положення, що визначатимуть пріоритети та принципи здійснення відповідної політики.

Враховуючи те, що з позицій системного підходу, під управлінням в цілому та державним управлінням, зокрема, розуміється процес цілеспрямованого впливу на об'єкт управління задля задоволення потреб, сукупність законодавчо задекларованих засад внутрішньої політики у гуманітарній сфері, що визначаються у формі пріоритетних завдань держави, можна систематизувати за наступними об'єктами. Об'єктами державного управління у досліджуваній галузі є мова, освіта і наука, культура, духовний розвиток, релігійні, міжконфесійні та етнічні відносини, інформаційний простір, охорона здоров'я, спорт та молодь.

Засади внутрішньої політики у гуманітарній сфері, відповідно до [5], полягають у вирішенні наступних завдань, у розрізі об'єкту управління:

- *мови* - це «реалізація політики на основі норм національного та міжнародного права; забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України; гарантування вільного розвитку, використання і захисту російської, інших рідних мов громадян України»;

- *освіти і науки* – це «створення належних умов для нарощення освітнього потенціалу України, забезпечення рівного доступу громадян до здобуття якісної освіти незалежно від місця проживання, майнового стану та фінансових можливостей, розвиток інклюзивної освіти; удосконалення системи освіти, забезпечення якісної дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах, підвищення престижності праці педагогічних та науково-педагогічних працівників, підтримка обдарованої молоді; підвищення ролі вищої освіти і науки як основ становлення в Україні ефективної "економіки знань"; реформування та розвиток вітчизняної системи вищої освіти і науки, забезпечення їх інтеграції в європейський та світовий освітній і науковий простір, запровадження принципів та стандартів Болонського процесу у вищих навчальних закладах України»; забезпечення ефективного захисту відповідно до міжнародних стандартів права інтелектуальної власності, в тому числі авторських і суміжних прав»;

- *культури* – це «сприяння культурному розвитку громадян України, створення умов для реалізації творчого потенціалу людини та суспільства, забезпечення рівних можливостей для всіх громадян України у задоволенні культурно-духовних потреб; відродження духовних цінностей Українського народу, захист та примноження його культурного надбання, збереження національної культурної спадщини, підтримка розвитку культури і мистецтва, відродження та збереження культурної самобутності регіонів; захист, модернізація та розвиток національної культурної індустрії (книговидання, кінематографія, мистецтво»;

- *духовного розвитку* – це «створення умов для консолідації суспільства на основі національної системи духовних цінностей, у центрі якої людина, її розвиток, права і свободи, максимальне забезпечення її потреб»;

- *релігійних, міжконфесійних та етнічних відносин* – це «відновлення повноцінного діалогу між представниками різних соціальних та етнічних груп, культур та релігійних конфесій; забезпечення умов для формування толерантного суспільства, гарантування свободи совісті та віросповідання»;

- *інформаційного простору* – це «забезпечення свободи засобів масової інформації та безперешкодного доступу до публічної інформації, створення умов для розвитку інформаційних технологій та інформаційного суспільства, широкої інтеграції і доступу громадян до світового інформаційного простору; створення суспільного мовлення та надання державної підтримки національному інформаційному продукту, здійснення заходів щодо захисту національного інформаційного простору»;

- *охорони здоров'я* - це «реформування системи охорони здоров'я з метою забезпечення якісної і доступної медичної допомоги, надання державою гарантованого обсягу безоплатної медичної допомоги, ефективної реалізації державних цільових програм лікування найбільш поширених небезпечних для здоров'я і життя людини захворювань, раціонального державного контролю за якістю лікарських засобів і виробів медичного призначення; розвиток страхової медицини, зокрема шляхом запровадження загальнообов'язкового державного медичного страхування; запровадження пріоритетного розвитку та профілактичного спрямування первинної лікувально-профілактичної допомоги, розвиток інституту сімейного лікаря, забезпечення проведення обов'язкових профілактичних медичних оглядів (диспансеризації) з метою ранньої діагностики захворювань та раннього втручання, створення єдиного простору доступної для всіх верств населення медичної допомоги»;

- *спорту* – це «створення умов для максимальної реалізації здібностей талановитих спортсменів, стимулювання створення спортивної інфраструктури, сприяння участі українських спортсменів у

міжнародних змаганнях, підвищення авторитету держави у світовому спортивному русі; удосконалення державної політики у сфері фізичної культури і спорту, сприяння популяризації та поширенню здорового способу життя, організації змістовного дозвілля»;

- *молоді* – це «забезпечення проведення комплексних заходів щодо національно-патріотичного виховання дітей та молоді, формування активної громадянської позиції та залучення їх до суспільного життя».

Процес вирішення зазначених вище завдань держави полягатиме у формуванні та реалізації відповідних програм дій, тобто відповідної політики в розрізі об'єктів управління. Зокрема, мова як об'єкт управління в гуманітарній сфері обумовлюватиме формування та реалізацію мовної політики; освіта відповідно формування та реалізацію освітньої політики; наука як об'єкт управління - формування та реалізацію науково-технічної та інноваційної політики; культура як об'єкт управління в гуманітарній сфері обумовлюватиме формування та реалізацію культурної політики; духовний розвиток відповідно формування та реалізацію політику у сфері духовного розвитку; релігійні, міжконфесійні та етнічні відносини як об'єкт управління в гуманітарній сфері обумовлюватиме формування та реалізацію політику у сфері релігій та державно-конфесійних відносин та етнонаціональну політику відповідно; інформаційний простір відповідно інформаційної політики; охорона здоров'я як об'єкт управління в гуманітарній сфері обумовлюватиме формування та реалізацію державної політики у сфері охорони здоров'я; спорт – формування та реалізацію політики у сфері фізичної культури та спорту; молодь - молодіжної політики.

Сукупність зазначених політик є складовими державної гуманітарної політики, формування та реалізація яких обумовлює стан державного управління гуманітарною сферою в цілому, і визначає рівень гуманітарного розвитку зокрема. З метою оцінки стану розвитку вітчизняної гуманітарної сфери, доцільно визначити сучасні вектори її формування та реалізації за ідентифікованими вище складовими.

Відповідно до демократичних принципів здійснення державно-управлінських дій, а також з метою забезпечення відкритості системи державного управління в цілому та прозорості діяльності органів державної влади, зокрема, обов'язковою вимогою Нового державного управління (New Public Management) та Належного врядування (Good Governance) є публічне оприлюднення результатів діяльності суб'єктів державного управління. Моніторинг офіційних веб-ресурсів вітчизняних органів державної влади, дозволяє ідентифікувати проблеми та пріоритети гуманітарної політики в розрізі ключових її складових, та, як наслідок, оцінити стан гуманітарної політики в цілому. Ідентифікація ключових складових гуманітарної політики, та визначення об'єктів, суб'єктів та пріоритетів політики відповідно до даних складових наведено у таблиці 2.

Таблиця 2

Гуманітарна політика України в розрізі складових: ідентифікація об'єктів, суб'єктів та пріоритетів

<i>Об'єкти державної політики</i>	<i>Суб'єкти формування та реалізації державної політики</i>	<i>Сучасні пріоритети державної політики</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
<i>Мовна політика</i>		
<ul style="list-style-type: none"> - українська мова; - групи мов, виділені за різними ознаками; - групи носіїв мови (існуючих та потенційних); - мовні відносини 	Міністерство культури	<ul style="list-style-type: none"> - «прийняття мовного закону» (не лише на законодавчому рівні, а і у суспільстві), що визначатиме статус державної мови та регулюватиме її використання у сферах суспільного життя; - підвищення престижності та пропаганда державної мови; - квотування української мови на радіо, ЗМІ та телебаченні; - популяризація використання державної мови у повсякденному житті (заклади харчування, реклама, книги, україномовні веб-сайти тощо); - впровадження мораторію на публічне використання російськомовних культурних продуктів; - зміцнення мовної ідентифікації та мовної практики українців тощо
	Міністерство освіти і науки	
<i>Освітня політика</i>		
<ul style="list-style-type: none"> - дошкільна освіта; - відносини у сфері дошкільної освіти; 	<ul style="list-style-type: none"> - Міністерство освіти і науки; - інші центральні 	<ul style="list-style-type: none"> - забезпечення всебічного розвитку дитини дошкільного віку, формування у неї моральних норм та набуття соціального досвіду;

<ul style="list-style-type: none"> - стейкхолдери дошкільної освіти (бенефіціари та цільова група) 	<ul style="list-style-type: none"> органи виконавчої влади; - обласні, міські, районні державні адміністрації та підпорядковані їм відповідні органи управління; - органи місцевого самоврядування 	<ul style="list-style-type: none"> - запровадження електронної черги для запису в дошкільні заклади освіти задля забезпечення рівності доступу громадян до них; - збільшення відповідальності працівників освіти за спроби фінансового та психологічного тиску на споживачів послуг; - розширення прав та можливостей приватних закладів дошкільної освіти; - створення додаткових місць у закладах дошкільної освіти тощо
<ul style="list-style-type: none"> - повна загальна середня освіта; - відносини у сфері повної загальної середньої освіти; - стейкхолдери повної загальної середньої освіти (бенефіціари та цільова група) 		<ul style="list-style-type: none"> - запровадження державних стандартів, освітніх програм, навчальних планів; - підвищення якості надання освітніх послуг; - забезпечення сертифікації педагогічних працівників; - впровадження концепції «Нова українська школа»; - утворення опорних шкіл та модернізація існуючих; - концентрація на вивченні іноземних мов (забезпечення безкоштовними онлайн-сервісами та формування мовних таборів) - підвищення якості та рівня забезпечення підручниками, навчальними посібниками та іншими навчальними матеріалами; - розвиток українських шкіл за кордоном тощо
<ul style="list-style-type: none"> - вища освіта; - професійно-технічна освіта; - відносини у сфері вищої та професійно-технічної освіти; - стейкхолдери вищої та професійно-технічної освіти (бенефіціари та цільова група) 		<ul style="list-style-type: none"> - впровадження системи дуальної освіти у закладах вищої освіти та професійно-технічних закладах; - узгодження обсягів державного замовлення; - підвищення кваліфікації педагогічних працівників; - розвиток державно-приватного партнерства задля підвищення якості професійної підготовки кадрів, залучення додаткових ресурсів для розвитку професійної освіти та її орієнтації на сучасні технічні й технологічні умови; - розвиток міжнародної співпраці, міжнародних освітніх проектів; - використання дистанційної форми освіти тощо
<ul style="list-style-type: none"> - позашкільна освіта 	<ul style="list-style-type: none"> - Міністерство освіти і науки; - інші центральні органи виконавчої влади; - обласні, міські, районні державні адміністрації та підпорядковані їм відповідні органи управління; - органи місцевого самоврядування 	<ul style="list-style-type: none"> - створення умов для здобуття позашкільної освіти; - збереження та розвиток мережі закладів позашкільної освіти; - координацію діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян та сім'ї на подальше становлення і розвиток позашкільної освіти
<ul style="list-style-type: none"> - інклюзія; - відносини у сфері інклюзії; - група індивідів з особливими освітніми потребами та інші заінтересовані особи 	<ul style="list-style-type: none"> - обласні, міські, районні державні адміністрації та підпорядковані їм відповідні органи управління; - органи місцевого самоврядування 	<ul style="list-style-type: none"> - розвиток інклюзивного навчання; - створення та забезпечення умов для участі дітей з особливими освітніми потребами у навчанні, культурних заходах і житті громади, та зменшення їх виключення в освіті та навчальному процесі
Науково-технічна та інноваційна політика		
<ul style="list-style-type: none"> - наука - наукова діяльність - відносини у сфері науки; - групи стейкхолдерів наукової діяльності (існуючі та потенційні) 	<ul style="list-style-type: none"> - Міністерство освіти і науки; 	<ul style="list-style-type: none"> - інтеграція української науки до європейського науково-дослідницького простору, у тому числі шляхом посилення міжнародної співпраці (реалізація проектів, програм, отримання/надання грантів тощо) - посилення вимог щодо атестації кадрів вищої кваліфікації та державної атестації наукових установ; - забезпечення ведення реєстру наукових об'єктів, що становлять національне надбання та наукових установ, яким надається підтримка держави;

		<ul style="list-style-type: none"> - створення умов для підтримки видатних діячів науки; - розвиток громадських об'єднань у сфері науки; - розвиток та підтримка передових напрямів української науки тощо
<ul style="list-style-type: none"> - інновації; - відносини у сфері інновацій; - групи стейкхолдерів інноваційних процесів (існуючі та потенційні) 	Міністерство освіти і науки	<ul style="list-style-type: none"> - розробка та реалізація державних інвестиційних проєктів; - забезпечення ведення реєстру інноваційних проєктів та технологій; - актуалізація реалізації проєктів у межах програми «EUREKA»; - створення, забезпечення розвитку та підтримки наукових та технологічних парків тощо
	Міністерство економічного розвитку і торгівлі	<ul style="list-style-type: none"> - актуалізація інноваційної діяльності як складової інвестиційної політики; - забезпечення розвитку державно-приватного партнерства; - створення та забезпечення функціонування індустріальних парків тощо
Культурна політика		
<ul style="list-style-type: none"> - культурне середовище; - інституції та заклади культури; - відносини у сфері культури; - групи стейкхолдерів культурної політики 	<ul style="list-style-type: none"> - Міністерство культури; - державні культурні інституції; - інші центральні органи виконавчої влади; - обласні, міські, районні державні адміністрації та відповідні органи управління; - органи місцевого самоврядування 	<ul style="list-style-type: none"> - посилення інституційної спроможності, реформування закладів та інституцій культури; - створення інституцій нового типу, забезпечення функціонування культурно-просвітницьких центрів; - залучення до формування та реалізації державної культурної політики експертне середовище та громадянське суспільство; - забезпечення умов для формування та функціонування системи креативної індустрії; - підвищення якості надання культурних послуг в умовах децентралізації; - посилення заходів щодо збереження та розвитку культурної спадщини (музейна сфера, культурні цінності України закордоном тощо), відновлення та збереження національної пам'яті Українського народу; - створення умов для підтримки видатних діячів культури, а також реалізація заходів щодо підтримки та розвитку народних художніх промислів; - відродження кіновиробництва, впровадження європейських інструментів підтримки кінематографії; - включення до освітнього законодавства положень щодо мистецької освіти; - реалізація програм, націлених на формування національної мовно-культурної ідентичності, патріотизму військовослужбовців, жителів території проведення АТО та тимчасово переміщених осіб тощо
Політика у сфері духовного розвитку		
<ul style="list-style-type: none"> - духовна середовище громадян; - система духовних цінностей; - духовна безпека; - відносини у сфері духовного розвитку; - групи стейкхолдерів політики у сфері духовного розвитку 	Міністерство інформаційної політики	<ul style="list-style-type: none"> - ініціювання освітніх проєктів, спрямованих на національно-патріотичне виховання; - створення умов щодо підвищення культурного виховання, творчого розвитку громадян; - проведення інформаційно-просвітницької роботи серед молоді; - формування ціннісних орієнтирів і громадянської свідомості; - формування та популяризація високих моральних засад, національних та загальнолюдських цінностей; - збереження і примноження історико-культурних надбань; - протидія розповсюдження неправдивої інформації, використання інструментів маніпуляції свідомістю;
	Міністерство культури	
	Міністерство освіти і науки	
	Міністерство молоді та спорту	

		<ul style="list-style-type: none"> - зміцнення єдності та виховання толерантного українського суспільства; - популяризація українського продукту, мови, кінематографу, україномовних видань, ЗМІ тощо; - підтримка діяльності та популяризація бібліотек, музеїв, театрів, опер тощо
Політика у сфері релігій та державно-конфесійних відносин		
<ul style="list-style-type: none"> - релігійне середовище; - державно-конфесійні відносини; - групи представників релігійного середовища та інші групи стейкхолдерів 	Міністерство культури України	<ul style="list-style-type: none"> - проведення заходів (круглі столи, конференції тощо) у сфері державно-конфесійних відносин; - забезпечення протидії маніпуляціям, ідеологічним війнам, упередженості у державно-конфесійних відносинах та релігійному середовищі; - забезпечення формування законодавчих ініціатив, активізація громадянського суспільства та запобігання порушення прав релігійних спільнот; - створення умов для формування толерантного суспільства та налагодження соціального діалогу між представниками різних релігійних груп, конфесій тощо
Етнонаціональна політика		
<ul style="list-style-type: none"> - етнічні групи, національні меншини; - відносини у етнонаціональній сфері; - групи стейкхолдерів етнонаціональної політики 	Міністерство культури	<ul style="list-style-type: none"> - активізація співпраці із провідними міжнародними організаціями: ООН (комітет з ліквідації расової дискримінації), ОБСЄ (офіс Верховного комісара у справах національних меншин, Європейський центр з питань національних меншин тощо), Ради Європи, Європейської комісії та іншими щодо залучення технічної допомоги, обміну досвідом та проведення відповідних заходів з етнічних питань, впровадження ефективних інструментів регулювання етнонаціональних проблем
Інформаційна політика		
<ul style="list-style-type: none"> - інформаційний простір; - інформаційна безпека; - державні комунікації; - інші відносини у інформаційному просторі; - групи стейкхолдерів інформаційної політики; - суспільство в цілому 	Міністерство інформаційної політики	<ul style="list-style-type: none"> - розвиток інформаційного простору України; - створення умов щодо захисту свободи слова, права на професію журналіста, медіаосвіти та підвищення рівня медіаграмотності суспільства; - здійснення заходів щодо протидії гібридній війні (інформаційна складова), інформаційним загрозам, фейковим новинам та онлайн-дезінформації суспільства, кібератакам, репутаційним ризикам тощо; - проведення діяльності націленої на повноцінну інформаційну європейську інтеграцію; - побудова системи державних комунікацій (урядових та стратегічних комунікацій); - верифікація сторінок органів державної влади, державних інституцій та їх посадових осіб у соціальних мережах; - забезпечення комунікаційної підтримки процесу реалізації реформ; - проведення соціальних інформаційних кампаній, у т.ч. розміщення соціальних роликів у мережі Інтернет та на українських телеканалах; - підтримка суспільного телебачення та розвиток національного радіомовлення; - проведення заходів щодо інформаційної реінтеграції тимчасово окупованої територій (АР Крим, м. Севастополь, Донецької та Луганської областей); - здійснення інформаційного моніторингу території зони проведення АТО; - створення умов щодо популяризації України у світі (у т.ч. українського кінематографу), формування її позитивного іміджу; - налагодження міжнародного діалогу, проведення

		міжнародних зустрічей, комунікаційних кампаній за кордоном; - здійснення патріотичного виховання тощо
Політика у сфері охорони здоров'я		
<p>- система охорони здоров'я; - санітарна, епідеміологічна безпека; - лікарські засоби, медичні препарати та вироби, наркотичні засоби, психотропні речовини (в т.ч. аналоги), а також їх обіг та контроль якості; - відносини у сфері охорони здоров'я (у т.ч. відносини із основними бенефіціарами); - групи стейкхолдерів політики у сфері охорони здоров'я; - суспільство в цілому; - медичні заклади та інші заклади сфери охорони здоров'я; - інформаційні продукти у сфері охорони здоров'я</p>	Міністерство охорони здоров'я	<p>- охорона здоров'я та поліпшення якості життя населення; - забезпечення рівного доступу до якісних медичних послуг; - запровадження електронної системи охорони здоров'я e-Health (декларація із лікарем; електронна медична картка, електронне направлення, електронний рецепт тощо); - автономізація постачальників медичної допомоги по принципу «гроші ідуть за пацієнтом»; - реконструкція, ремонт, модернізація приміщень закладів охорони здоров'я, оновлення обладнання; - розбудова мережі кардіоцентрів; - реалізація урядових програм, націлених на підвищення якості надання медичних послуг та системи охорони здоров'я в цілому (урядова програма «Доступні ліки», - створення лікарських засобів, медичних імунобіологічних препаратів і медичних виробів - захист населення від інфекційних хвороб та їх протидія; - епідеміологічний нагляд та спостереження; - виробництво лікарських засобів, медичних імунобіологічних препаратів і медичних виробів; - підвищення якості медичної освіти (підвищення порогової межі із профільних предметів вступників до медичних закладів вищої освіти)</p>
	Національна служба здоров'я України	
	Державна служба України з питань протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу та інших соціально небезпечних захворювань	- протидія ВІЛ-інфекції/СНІДу та іншим соціально небезпечним захворюванням
	Державна санітарно-епідеміологічна служба України	- забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення
	Державна служба України з лікарських засобів та контролю за наркотиками	- контроль якості та реалізації лікарських засобів, медичних імунобіологічних препаратів і медичних виробів; - регулювання обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів; - протидія незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів
Політика у сфері фізичної культури та спорту		
<p>- середовище фізичної культури та спорту; - інституції та заклади сфери фізичної культури та спорту; - групи стейкхолдерів сфери фізичної культури та спорту (існуючі та потенційні) за різними ознаками; - команди та окремі</p>	Міністерство молоді та спорту	<p>Удосконалення нормативно-правової бази, реалізація політики та популяризація сфери фізичної культури та спорту за основними напрямками: - спорт вищих досягнень (організація та забезпечення участі національних збірних команд, окремих членів таких команд, інших осіб у спортивних змаганнях, навчально-тренувальних зборах, інших спортивних заходах, які проводяться в Україні та за кордоном; мотивація шляхом призначення стипендій та премій призерам і учасникам спортивних змагань з різних видів спорту; організація та проведення міжнародних спортивних змагань; здійснення антидопінгової діяльності; ведення реєстрів визнаних видів спорту в Україні, спортивних рекордів з визнаних видів спорту,</p>

<p>спортсмени (за видами спорту та статусом тощо); - відносини у сфері фізичної культури та спорту</p>		<p>списків спортсменів України з олімпійських видів спорту, єдиної спортивної класифікації, рейтингу видів спорту, визначення пріоритетності видів спорту; надання спортивним федераціям статусу національної та позбавлення такого статусу; присвоєння спортивних звань; забезпечення організації та функціонування національних збірних команд тощо); - масовий спорт (систематичне проведення всеукраїнських фізкультурно-оздоровчих масових заходів; постійна реалізація соціальних проектів та здійснення соціальних кампаній щодо популяризації фізичної культури та спорту серед населення; активізація населення шляхом проведення корпоративних всеукраїнським змагань; розвиток та підтримка спорту ветеранів; реалізація програм розвитку фізичної культури і спорту; щорічне оцінювання фізичної підготовленості населення України тощо); - інваспорт (популяризація інваспорту в Україні; ведення єдиного календарного плану спортивних заходів серед інвалідів, єдиної спортивної класифікації України з видів спорту інвалідів, списків збірних команд України серед спортсменів-інвалідів; проведення реабілітаційно-спортивних заходів серед інвалідів; забезпечення функціонування реабілітаційно-спортивних центрів паралімпійської та дефлімпійської підготовки; організація та розвиток функціонування дитячо-юнацьких спортивних шкіл інвалідів; проведення спартакіад серед дітей-інвалідів, соціальних кампаній та соціальних проєктів; забезпечення організації та підтримка участі в Дефлімпійських, Паралімпійських іграх тощо)</p>
Молодіжна політика		
<p>- молодіжне середовище; - молодь в цілому та групи молоді, виділені за різними ознаками; - інші стейкхолдери молодіжної політики; - відносини у сфері молодіжної політики - молодіжні осередки, центри та інші заклади розвитку молоді тощо</p>	<p>Міністерство молоді та спорту</p>	<p>Удосконалення нормативно-правової бази та реалізація молодіжної політики за наступними напрямками: - створення умов для працевлаштування та забезпечення професійної орієнтації молоді (створення та розвиток молодіжних центрів (центрів праці)), забезпечення умов щодо державного гарантування першого робочого місця для молоді, створення та забезпечення функціонування молодіжних трудових загонів з метою забезпечення вторинної зайнятості молоді у вільний від навчання час); - підтримка талановитої молоді (Всеукраїнські конкурси, чемпіонати, фестивалі, клуби; преміювання молоді за особливі заслуги; гранти Президента України для обдарованої молоді тощо) - активізація національно-патріотичного виховання молоді (конкурси, соціальні заходи та проєкти, активізація громадських організацій тощо); - протидія торгівлі людьми; - реалізація молодіжних заходів, а також Державної цільової соціальної програми "Молодь України" на 2016-2020 роки); - реалізація програм обміну та взаємодії української молоді із представниками європейської молоді тощо</p>
	<p>Міністерство молоді та спорту; Міністерство економічного розвитку і торгівлі</p>	<p>- підтримка молодих підприємців.</p>

Дослідження гуманітарної політики України в частині оцінки та моніторингу діяльності основних суб'єктів державного управління у гуманітарній сфері, що формують та реалізують державну гуманітарну політику в цілому, та відповідні її складові, дозволило ідентифікувати сучасні вектори та пріоритети, а також визначити об'єкти та суб'єктів мовної політики, освітньої політики, науково-технічної та інноваційної політики, культурної політики, політики у сфері духовного розвитку, політики у сфері релігій та державно-конфесійних відносин, етнонаціональної політики, інформаційної політики, політики у сфері охорони здоров'я, політики у сфері фізичної культури та спорту, а також молодіжної політики. Визначення об'єктів, суб'єктів, а особливо пріоритетів, сучасної державної гуманітарної політики України у контексті її складових є основою для констатування рівня задоволення прав людини, враховуючи безповоротні наслідки процесів глобалізації та утвердження, на сьогоднішній день, «людиноцентричного» принципу побудови системи державного управління. Належна увага до питань гуманітарної політики, в цілому, та її формування і реалізації, зокрема, залежно від сучасних запитів та міжнародних стандартів і норм, обумовлена необхідністю постійного розвитку людини одночасно як окремої особистості і громадянина, та як каталізатора подальшого розвитку України. Тому європейський вибір більшості українців прослідковується і у заходах, що визначені як пріоритети окремих складових сучасної державної гуманітарної політики.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Гуманітарної політика, не залежно від періоду, залишається однією із пріоритетних сфер держави, а особливо яскраво це прослідковується на сучасному етапі, в умовах необхідності концентрації ресурсів та зусиль щодо досягнення необхідного рівня національної безпеки, що викликано, насамперед, загрозами, які виникають як наслідок активізації збройних агресій та глобалізації усіх без винятку суспільних сфер. Гуманітарні ризики підсилюються характерним рівнем «латентності», адже прояви гуманітарної небезпеки прослідковують не відразу, а гуманітарна криза є наслідком довготривалого ігнорування гуманітарних проблем (наприклад, мовних, освітніх, наукових, культурних, релігійних, міжконфесійних чи етнічних, проблем патріотичного виховання тощо), які більшістю вважаються не важливими саме в той чи інший період. Усвідомлення державного значення та суспільної значущості гуманітарної політики, з одного боку, та цінності людини як окремої особистості з необхідністю дотримання її прав та свобод, з іншого боку, потребує побудови та/або подальшого та постійного розвитку системи цивілізованого «людиноорієнтованого» державного управління, у тому числі і управління у гуманітарній сфері. Визначення сучасних пріоритетів держави та запитів суспільства у розрізі ідентифікованих складових державної гуманітарної політики дозволяє оцінити рівень ефективності державного управління у даній сфері з позицій його відповідності сучасним запитам суспільства, в цілому, та окремої особистості, зокрема, як основних користувачів державно-управлінських продуктів. Слід відзначити, що періодичний перегляд та оцінка векторів гуманітарної політики уможливорює пошук та реалізацію превентивних заходів щодо недопущення та/або мінімізації загроз у гуманітарній сфері, ймовірних ризиків гуманітарної кризи з метою підвищення рівня ефективності державного управління в гуманітарній сфері та забезпечення гуманітарної безпеки як складової національної безпеки країни. Це, в свою чергу, є перспективою для подальших досліджень ефективних та результативних механізмів державного управління у гуманітарній сфері.

Список використаної літератури:

1. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю.П. Сурмін, В.Д. Бакуменко, А.М. Михненко та ін. ; за ред. Ю.В. Ковбасюка, В.П. Троцинського, Ю.П. Сурміна. – К. : НАДУ, 2010. – 820 с.
2. Енциклопедія державного управління / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; за ред. Ю.В. Ковбасюк. – К. : НАДУ, 2011.
3. Енциклопедія державного управління / наук. ред. Ю.В. Ковбасюк, М.М. Іжа, В.Г. Бодров та ін. // Галузеве управління. – К. : НАДУ, 2011. – Т. 4. – 648 с.
4. Енциклопедія державного управління / наук. ред. Ю.В. Ковбасюк, В.М. Князев, І.В. Розпутенко та ін. // Теорія державного управління. – К. : НАДУ, 2011. – Т. 1. – 748 с.
5. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України : від 01.07.2010 : № 2411-VI / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>.
6. Сергієнко-Бердюкова Л.В. Передумови формування та впровадження концепції циркулярної економіки / Л.В. Сергієнко-Бердюкова // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2015. – № 3 (33). – С. 327–350.
7. Сергієнко Л.В. Напрями реформування державної політики в забезпеченні циркулярної економіки в контексті міжнародної співпраці / Л.В. Сергієнко // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – № 23. – С. 100–110.
8. Сурмін Ю. Термінологічна система державного управління: сутність та тенденції розвитку / Ю. Сурмін ; за ред. Ю.В. Ковбасюка, Ю.П. Сурміна, В.П. Троцинського // Понятійно-категоріальний апарат публічного управління. – К. : НАДУ, 2010. – С. 9–22. – 96 с.
9. Davey E. A History of the Humanitarian System: Western Origins and Foundations / E.Davey, J.Borton, M.Foley. – Humanitarian Policy Group. – 2013.
10. McGinnis M.D. Policy substitutability in complex humanitarian emergencies / M.D. McGinnis // Journal of Conflict Resolution. – 2000. – № 44 (1). – P. 62–89.

References:

1. Kovbasjuka, Ju.V., Troshhyns'kogo, V.P. and Surmina, Ju.P. (ed) (2010), *Encyklopedychnyj slovnyk z derzhavnogo upravlinnja*, NADU, K., 820 p.
2. Nac. akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukraïny (2011), *Encyklopedija derzhavnogo upravlinnja*, in Kovbasjuk, Ju.V. (ed), NADU, K.
3. Kovbasjuk, Ju.V., Izha, M.M., Bodrov, V.G. and other (ed) (2011), «Encyklopedija derzhavnogo upravlinnja», *Galuzeve upravlinnja*, Vol. 4, NADU, K., 648 p.
4. Kovbasjuk, Ju.V., Knjazjev, V.M., Rozputenko, I.V. and other (ed) (2011), «Encyklopedija derzhavnogo upravlinnja», *Teorija derzhavnogo upravlinnja*, Vol. 1, NADU, K., 748 p.
5. Verhovna Rada Ukraïny (2010), *Pro zasady vnutrishn'oi' i zovnishn'oi' polityky*, Zakon Ukraïny, N 2411-VI, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>
6. Sergijenko-Berdjukova, L.V. (2015), «Peredumovy formuvannja ta vprovadzhennja koncepcii' cyrkuljarnoi' ekonomiky», *Problemy teorii' ta metodologii' buhgalters'kogo obliku, kontrolju i analizu*, No. 3 (33), pp. 327–350.
7. Sergijenko, L.V. (2016), «Naprijamy reformuvannja derzhavnoi' polityky v zabezpechenni cyrkuljarnoi' ekonomiky v konteksti mizhnarodnoi' spivpraci», *Investycii': praktyka ta dosvid*, No. 23, pp. 100–110.
8. Surmin, Ju. (2010), «Terminologichna systema derzhavnogo upravlinnja: sutnist' ta tendencii' rozvytku», in Kovbasjuka, Ju.V., Surmina, Ju.P. and Troshhyns'kogo V.P. (ed), *Ponjatijno-kategorial'nyj aparat publichnogo upravlinnja*, NADU, K., pp. 9–22, 96 p.
9. Davey, E., Borton, J. and Foley, M. (2013), *A History of the Humanitarian System: Western Origins and Foundations*, Humanitarian Policy Group.
10. McGinnis, M.D. (2000), «Policy substitutability in complex humanitarian emergencies», *Journal of Conflict Resolution*, No. 44 (1), pp. 62–89.

Сергієнко Лариса Василівна – кандидат наук з державного управління, доцент Державного університету «Житомирська політехніка».

Наукові інтереси:

- механізми державного управління у гуманітарній сфері;
- державна економіко-екологічна політика;

Стаття надійшла до редакції 06.05.2019.